

SLOVENCİ V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

OBDOBJE PRVE SVETOVNE VOJNE (1914-18)

V času prve svetovne vojne je bilo ozemlje današnje Slovenije del Avstro-Ogrske, ki je bila v centralnih silah. Slovenski vojaki so se kot državljani Avstro-Ogrske bojevali na vzhodni fronti, balkanski fronti in soški fronti.

Soška fronta se je odprla leta 1915, ko je Kraljevina Italija v vojno vstopila na strani antantnih sil, ki so ji v **Londonskem sporazumu** obljubile del ozemlja Avstro-Ogrske. Ker je bil teren v Posočju (Julijske Alpe) zelo zahteven, se soško bojišče uvršča med najtežja bojišča v svetovni zgodovini. Vojaki se tu niso mogli vkopati v jarke, pač pa so v skalovju gradili rove, ki jim pravimo **kaverne**. Na soškem bojišču je bila v **12. soški bitki** ("čudež pri Kobaridu") prvič v zgodovini uporabljena bliskovita taktika vojskovanja.

1918-1941: PORAZ CENTRALNIH SIL; PARIŠKA MIROVNA KONFERENCA; PRVA JUGOSLAVIJA

Po koncu prve svetovne vojne je Avstro-Ogrska razpadla. Del Avstro-Ogrske, v katerem so živeli Južni Slovani se je od Avstro-Ogrske odcepil 29.10. 1918 in se je poimenoval **Država Slovencev, Hrvatov in Srbov (Država SHS)**. Ker Država SHS ni dobila mednarodnega priznanja, čeprav je imela vse elemente državnosti in se je sklicevala na načelo **samoodločbe narodov**, ki ga je postavil ameriški predsednik Woodrow Wilson, se je bila prisiljena združiti s Kraljevino Srbijo in Črno goro v **Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev**. Kraljevina SHS je nastala **1.12. 1918**, vodila jo je dotedanja srbska vladarska družina **Karađorđević**. Nove meje v Evropi, ki so bile zarisane na pariški mirovni konferenci in s poznejšimi meddržavnimi pogodbami, so imele za Slovence dolgoročne posledice:

1. nastanek zamejskih Slovencev (Porabski Slovenci, Koroški Slovenci, slovenska manjšina v Kraljevini Italiji)
2. nastanek današnje severne meje z Avstrijo (štajerski del meje na Muri in Dravi so izbrili prostovoljci **Rudolfa Maistra**, medtem ko je mejo na Karavankah določil izid **koroškega plebiscita**, ki je bil v prid Avstriji)
3. nastanek današnje meje z Madžarsko (Prekmurje je bilo priključeno Kraljevini SHS, medtem ko je Porabje ostalo na Madžarskem)
4. meja s Kraljevino Italijo je bila določena v **rapalski pogodbi**, po tej je okoli 20 odstotkov današnjega ozemlja Slovenije prišlo pod oblast Italije.

Kraljevina SHS (leta 1929 jo je kralj Aleksander preimenoval v Kraljevina Jugoslavija) je bila demokratična in kapitalistična država. V zunanji politiki je tvorila blok držav, ki so vzdrževale obrambno linijo pred komunistično Sovjetsko zvezo.

Glavni problem države je bilo pomanjkanje demokratičnosti, kar se je odražalo v **državnem centralizmu** (čisto vse odločitve so sprejemali v Beogradu) in **narodnem unitarizmu** (državna politika je bila naravnana na to, da v državi živi le en narod – Jugoslovani; vsi prebivalci naj bi se postopoma stopili v enotni jugoslovanski narod). Zaradi resnih nesoglasij med narodi (zlasti Srbi in Hrvati) je kralj Aleksander izkoristil incident s streljanjem v parlamentu in **leta 1929** ukinil stranke in parlament ter vpeljal **osebno diktaturo**.

Kljub političnim težavam smo Slovenci v Jugoslaviji doživeli **razvoj na vseh področjih** (tudi političnem): Slovenci so dosegali pomembne položaje v državi (to je veljalo zlasti za

najpomembnejšega slovenskega politika tega obdobja – voditelja Slovenske ljudske stranke, Antona Korošca); **slovenščina je bila uradni jezik in učni jezik** v šolah na vseh nivojih izobraževanja; del države poseljen s Slovenci je bil najbolj pismen in imel **največjo stopnjo industrijskega razvoja**; v Ljubljani je začela delovati **Univerza** s petimi fakultetami; ustanovljena je bila **Drama** in **Akademija znanosti in umetnosti**.